

Загальнолюдські моральні цінності майбутніх спортивних педагогів*Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)*

Постановка наукової проблеми. У національній доктрині розвитку освіти України в XXI ст. зазначено, що формування особистостей, які володіють високою моральністю, є основним завданням освіти в сучасному суспільстві. Розв'язання цього завдання можливе лише шляхом внутрішніх змін особистості, переорієнтації людей на моральні цінності.

Нині для розвитку фізичної культури та її специфічного напрямку – теорії фізкультурної освіти – виникла потреба створення нової методологічної бази, основаної на розробці моральних цінностей, інтегративних аспектів фізкультурно-спортивної діяльності. Крім того, вирішення проблеми моральних цінностей обумовлене тенденціями в освітньому просторі, зокрема положеннями, проголошеними Болонською декларацією. У зв'язку з цим розробка моральних цінностей професійної фізкультурно-спортивної освіти є особливо актуальною. Її вирішення має значення не тільки для модернізації підготовки педагогів, а й для розвитку теорії фізичної культури й спорту.

Учені довели, що студентський вік є сенситивним періодом для розвитку соціогенних потенцій особистості, серед яких особливе місце займають моральні цінності. Навчання у вищому фізкультурно-спортивному навчальному закладі має великий вплив на психіку людини, формування її високоморальної особистості. Крім того, особливо важливим для цієї вікової категорії є формування моральних цінностей, професійної спрямованості. Демократичному суспільству потрібні спортивні педагоги, які вірні високим людським моральним цінностям. Сьогоднішні студенти – це справжня нація, яка через певний час буде визначати долю українського народу.

У сучасному культурно-освітньому просторі поняття “моральність”, “моральні цінності” активно вводяться в професійно фізкультурно-спортивну освіту. Однак проблема моральних цінностей фізкультурно-спортивної освіти ще не стала предметом глибокого вивчення спортивних педагогів. Основою морального зростання професійно-педагогічної успішності спортивного педагога стає адекватне розуміння моральності та моральних цінностей.

Потреба дослідження цієї проблеми є очевидною. Про це на весь голос заявляють спортивні психологи й спортивні педагоги. Дуже гостро це питання стоїть у професійній підготовці майбутнього спортивного педагога, тому що моральні цінності – це одна з умов суб'єктивного формування високоморальної особистості.

Важливе значення в підготовці спортивного педагога має моральне виховання, адже від рівня його морального виховання залежить рівень виховання особистості учня, а в кінцевому результаті й самого суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж усього історичного шляху розвитку цивілізації простежується розуміння значення моральних цінностей у становленні особистості. До різних аспектів цієї проблеми зверталися ще античні мислителі Сократ, Платон, Арістотель та багато інших.

Проблема моральних цінностей завжди виникала в періоди корінних змін у суспільно-економічних формаціях. Це відбувається тому, що наші ціннісні судження визначають наші дії, на їхній правильності базується наше духовне здоров'я й щастя.

У філософських роботах видатного вченого, державного, громадського, церковного та культурного діяча І. Огієнка розглядається моральна цінність як поняття, що виражає позитивну значущість природних, соціальних духовних явищ для існування й розвитку суспільства для потреб і діяльності кожної людини [7].

В. Сухомлинський уважав, що справжнє виховання полягає в тому, щоб моральний ідеал добра, правди, честі, духовної краси жив у кожному юному серці, утверджувався в активній діяльності як невід'ємна частина власного єства, власної думки, почуттів, намірів [11].

Проблемі моральних цінностей приділяється значне місце в роботах М. Боришевського, О. Сухомлинської, М. Кричфалушій, К. Чорної та ін. [3; 6; 9–11].

М. Боришевський вважає, що моральні цінності втілюються в найрізноманітніших виявах активності й самоактивності людини, спрямованих на утвердження в міжлюдських стосунках таких начал,

як доброта, справедливість, толерантність, щирість, сумлінність, взаємоповага, власна гідність, відповідальність, принциповість [3].

Ряд учених (О. Вишневський, М. Кричфалушій, О. Помиткін) вважають, що в психолого-педагогічному плані моральні цінності повинні розглядатись як риси особистості людини, що регулюють її діяльність та поведінку [4; 5; 6; 8].

На думку І. Беха, моральні цінності є найвищими життєвими цінностями, які зумовлюють решту цінностей суспільства (політичні, ідеологічні, економічні) [1].

Ми вважаємо, що моральні цінності – це ідеали людства та окремих його представників, певна досконалість, модель, що спрямовує будь-яку людську дію.

Дієвість моральних цінностей виявляється насамперед у спілкуванні людей, у їх взаємному ставленні, у ставленні кожної людини до самої себе. Водночас моральні цінності визначають сутність ставлень людини до будь-яких інших явищ. Наприклад, це стосується ставлення людини до праці. Моральні цінності містять у собі особливості моралі як особливого соціального феномену. Крім того, вони є регулятором діяльності людей та спираються тільки на внутрішні настанови особистості й силу суспільної думки. Інакше кажучи, моральні цінності є головним, невід'ємним аспектом цінностей соціальних.

Спираючись на праці І. Беха, М. Боришевського, Г. Єскіної, під цінностями ми розуміємо все те, що окремий індивід, соціальна група або суспільство в цілому вважають для себе вартісним і потрібним, що задовольняє їхні потреби, інтереси, цілі [2; 3].

Завдання дослідження – з'ясувати рівень сформованості загальнолюдських моральних цінностей у студентів – майбутніх спортивних педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження проводилося в інституті фізичної культури та здоров'я ВНУ ім. Лесі Українки на двох вибірках студентів (II і V курсів). Загальна кількість учасників дослідження – 122 особи, із них 14 учителів фізичної культури м. Луцька і Волинської області (стаж педагогічної роботи – більше 15 років).

Майбутнім спортивним педагогам запропоновано оцінити свій рівень сформованості деяких моральних цінностей за п'ятибальною шкалою, де високий рівень відповідає 5–4,5 бала, середній – 4,4–3,9 бала, а низький – нижче 3,8 бала.

Ми визначили рівні сформованості загальнолюдських моральних цінностей майбутніх спортивних педагогів – вищий, середній і низький.

Високий рівень. Майбутні спортивні педагоги знають про загальнолюдські моральні цінності, вміють їх аналізувати, оцінювати їх значення в педагогічній діяльності.

Середній рівень. Для майбутніх спортивних педагогів із цим рівнем характерні розвиненні моральні цінності, хоча знання про них неповні й не завжди мають чітку систему.

Низький рівень. Знання про моральність і моральні цінності в майбутніх спортивних педагогів цієї групи неправильні або обмежені.

Дані табл. 1 показують, що в процесі фахової підготовки майбутнього спортивного педагога відбуваються якісні зміни рівнів сформованості загальнолюдських моральних цінностей. Вивчення результатів відповідей показало, що в основному рівень сформованості моральних цінностей у студентів II і V курсів неоднаковий.

Сформованість у студентів – майбутніх спортивних педагогів – загальнолюдських моральних цінностей

Ранговий номер	Назва моральних цінностей	Рівень сформованості моральних цінностей	II курс, %	V курс, %
1	Повага до людської гідності	Високий	34,1	36,8
		Середній	44,3	49,9
		Низький	21,5	13,3
2	Доброчинність	Високий	27,9	32,8
		Середній	47,7	54,1
		Низький	24,2	13,0
3	Справедливість	Високий	29,3	34,0
		Середній	48,7	50,1
		Низький	21,0	15,8
4	Доброзичливість	Високий	27,9	31,7
		Середній	46,1	52,0
		Низький	25,8	16,2
5	Добросовісність	Високий	33,7	38,0
		Середній	48,7	53,1
		Низький	17,4	8,8
6	Середній результат	Високий	30,5	34,6
		Середній	47,1	51,8
		Низький	21,9	13,4

У процесі дослідження визначено такі тенденції: збільшення кількості студентів V курсу з високим рівнем сформованості моральних цінностей порівняно зі студентами II курсу (4,1 %); зростання кількості студентів V курсу із середнім рівнем (4,7 %); зменшення кількості студентів V курсу із низьким рівнем (8,5 %). Це свідчить про необхідність цілеспрямованого формування в майбутніх спортивних педагогів моральних цінностей під час проведення занять із курсу “Спортивна педагогіка” і “Спортивна психологія”.

На наступному етапі нашого дослідження необхідно з’ясувати, які моральні цінності є найбільш важливим для спортивного педагога. Запропоновано певну кількість моральних цінностей.

За результатами опитування з’ясовано, що значна частка майбутніх спортивних педагогів добре розуміє значення загальнолюдських моральних цінностей, хоча не завжди може виразити їх у вигляді дефініцій. У кожного майбутнього спортивного педагога – своя ієрархія моральних цінностей, але основними вони вважають справедливість, доброту, доброзичливість, чесність. Саме ці моральні цінності були названі першими серед рис високоморального спортивного педагога.

Аналіз відповідей на запитання, як майбутні спортивні педагоги розуміють такі моральні цінності, як повага до людської гідності, доброчинність, свідчить, що дати правильне визначення майбутнім спортивним педагогам складно. Відповіді студентів (M = 34,1 %) носили більш інтуїтивний характер. Особливу тривогу викликає те, що (M = 31,4 %) опитаних студентів низько оцінюють таку моральну цінність, як добросовісність.

У ході дослідження з’ясовано, що 27,3 % студентів-випускників не мають цілісного уявлення про завдання морального виховання, але переважна більшість (52,8 %) усвідомлюють значимість такого виховання в наш час.

Під час бесід ми з’ясували, що переважна більшість опитаних учителів фізичної культури вважають, що процес формування загальнолюдських моральних цінностей у школярів – складна й динамічна система. На їхню думку, цей процес повинен бути спрямований на:

- формування загальнолюдських моральних цінностей на основі гармонійного поєднання інтелектуальної, емоційної та вольової сфер розвитку особистості;
- цілісне формування особистості з урахуванням її всебічного гармонійного розвитку.

Висновки. Аналіз отриманих даних показав, що на період завершення навчання змінилася динаміка в рівнях загальнолюдських моральних цінностей у студентів інституту фізичної культури. Так, високого та середнього рівнів досягли 86,4 % студентів-випускників, низького – 13,3 %. Безперечно, до організації й змісту навчально-виховного процесу вищого фізкультурно-спортивного вузу необхідно ввести цілеспрямовану роботу з формування моральних цінностей майбутніх спортивних педагогів.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Перспективу її дослідження вбачаємо у вивченні процесу формування моральних цінностей у професійній підготовці студентів – майбутніх спортивних педагогів.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 2 : Особистісно-орієнтований підхід : науково-практичні засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 342 с.
2. Бех І. Д. Концепція виховання особистості / І. Д. Бех // Рад. шк. – № 5. – С. 40–47.
3. Боришевський М. Й. Ціннісні орієнтації в особистісному становленні сучасної молоді / М. Й. Боришевський // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К. : [б. в.], 2003. – С. 34–42.
4. Вишневецький О. Система цінностей і стратегія виховання / О. Вишневецький // Рідна шк. – 1997. – № 7–8. – С. 3–5.
5. Кобринский М. Использование воспитывающих ситуаций в развитии нравственных качеств личности студентов вуза физической культуры / М. Кобринский, Е. Заколотная // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : РВВ "Вежа" Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 185–189.
6. Кричфалушій М. В. Моральний ідеал і формування особистості майбутнього вчителя фізичної культури / М. В. Кричфалушій // Проблеми педагогічних технологій : зб. наук. пр. – Луцьк, 2001. – № 4. – С. 58–63.
7. Огієнко І. Рідна мова і культура народу [у зб. : Шляхи виховання й навчання] / І. Огієнко. – Л. : [б. в.], 1994. – Ч. 1. – С. 31–41.
8. Помиткін Е. О. Формування духовних цінностей старшокласників у діяльності шкільної психологічної служби : дис. ... канд. психол. наук / Е. О. Помиткін. – К., 1999. – 145 с.
9. Сухомлинська О. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2002. – № 4. – С. 13–18.
10. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5-ти т. Т. 5 : Людина – найвища цінність / В. О. Сухомлинський. – К. : [б. в.], 1977. – 257 с.
11. Чорна К. І. Виховання громадянина, патріота, гуманіста : навч.-метод. посіб. / К. І. Чорна. – К. : ТОВ "ХІМ", 2004. – 96 с.

Анотації

У статті аналізується сформованість у студентів – майбутніх спортивних педагогів – загальнолюдських моральних цінностей.

Ключові слова: загальнолюдські моральні цінності, спортивний педагог, професійна підготовка, особистість.

Михаил Кричфалуший. Общечеловеческие моральные ценности будущих спортивных педагогов. В статье рассмотрена сформированность у студентов – будущих спортивных педагогов – общечеловеческих нравственных ценностей.

Ключевые слова: общенравственные ценности, спортивный педагог, профессиональная подготовка, личность.

Mikhail Krichfalushiy. Universal Human Moral Values of Future Sports Teachers. The article is focused on the level of moral values developed in the future teachers of physical training.

Key words: moral values, teacher of physical training, professional training, personality.